II международная научно-практическая конференция
НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ И РАЗРАБОТКИ
7 октября 2024, Россия – Узбекистан www.iupr.ru, www.wordlyknowledge.uz

TA'LIM JARAYONIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH MASALALARI

Jumanov Otabek Xoshim o'g'li
Jizzax davlat pedagogika universiteti
Xorijiy tillar fakulteti dekan o'rinbosari
otabek940506.ru@mail.ru

Annotatsiya: Maqolada ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarni joriy etish masalalari hamda raqamli ta'lim transformatsiyaning ahamiyati, avfzalliklari va muammo yechimlari haqida fikrlar keltirilgan.
Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, kadrlar salohiyati, raqamli transformatsiya, kompyuter savodxonligi, IT sohalar.

Raqamli texnologiyalar butun ta'lim tizimida paradigmani o'zgartirmoqda. U nafaqat bilim yetkazib beruvchi, balki axborotning hammuallifi, maslahatchisi va baholovchisi hamdir. Ta'limdagi texnologik takomillashtirish o'quvchilar hayotini osonlashtirmoqda. Hozirgi kunda o'quvchilar qog'oz va qalamdan foydalanish o'rniga taqdimotlar va loyihalarni yaratish uchun turli xil dasturiy ta'minot va vositalardan foydalanadilar. Noutbuklar to'plami bilan solishtirganda, iPad nisbatan yengil. Og'ir kitobdan farqli o'laroq, elektron kitobni o'qish osonroq. Ushbu usullar tadqiqotga qiziqishni oshirishga yordam beradi.
Ushbu maqola ta'limda raqamli texnologiyalarga bo'lgan ehtiyoj haqida qisqacha ma'lumot beradi va ta'limdagi asosiy ilovalar hamda muammolarni muhokama qiladi.
Shuni ta'kidlash kerakki, so'nggi ikki yil ichida quloqqa chalingan "masofa" va ta'limni raqamlashtirish atamasi bir xil ma'noga ega emas. Bu ko'p qirrali tushuncha bo'lib, jarayonni qurish uchun turli xil IT yechimlarini qo'llashni nazarda tutadi.
Tashkiliy masalalar ham raqamli mahsulotlar yordamida optimallashtiriladi. Bular raqamli jurnallar, talabalar kundaliklari, messenjerlar orqali o'qituvchilar bilan muloqot. Barcha ta'lim muassasalari zudlik bilan chiqish yo'lini izlashlari kerak edi. Biroq, bu sohadagi o'zgarishlar chet elda ta'limda raqamli vositalardan ancha oldin qo'llanila boshlandi.
Mamlakatimiz ushbu jarayonning bir necha bosqichlarini bosib o'tdi:

- 90-yillarning boshlarida kompyuter savodxonligi maktablarda informatika darslari va boshqa ta'lim muassasalarida boshqa shunga o'xshash fanlar orqali oshirildi;
- 2000-yillarning o'rtalaridan o'quv jarayoniga yordamchi raqamli vositalar joriy etila boshlandi;
- 2018-yilda boshlangan zamonaviy bosqich texnologiyaning barcha ta'lim tuzilmalariga yanada qattiqroq integratsiyalashuvini va jarayonni tashkil qilishni nazarda tutadi.

Transformatsiya quyidagi yo'nalishlarga ta'sir qiladi:

- o'quv ishlarini tashkil etish, asbob-uskunalar;
- o'qitish texnologiyalari va pedagogik metodikalari;
- ta'lim mazmuni va rejalashtirilayotgan natijalar.

Hozir hayot elektron resurslar bilan chambarchas bog'liq, shuning uchun bolalarni hozirdanoq bu dunyoda yashashga, resurslardan to'g'ri foydalanishga o'rgatish muhimdir.

Nima uchun ta'limda raqamli texnologiyalar

Ko'pgina mutaxassislar zamonaviy ta'lim texnologiya va raqamli vositalarsiz mavjud bo'lmasligiga uzoq vaqtdan beri rozi bo'lishdi. Hayotning bu tomoni bilan imkon qadar tezroq tanishish kerak. Bu modaga hurmat emas, balki shoshilinch zaruratdir.

Dunyodagi o‘zgarishlarni inkor etib, o‘qituvchi va o‘quvchilarning qurollari o‘zgarishsiz qolishini kutish ahmoqlik, deydi ekspertlar. Taraqqiyot ancha oldinga qadam tashladi va bu inson hayotining barcha jabhalarida, ayniqsa, ta’limda o‘z ifodasini topmoqda. Agar texnologiyasiz amalga oshirib bo'lmaydigan masofaviy ta'limni chetga surib qo'ysak ham, hatto an'anaviy yuzma-yuz ta'lim ham katta metamorfozga uchradi.

Shunga o'xshash tez o'zgarishlar ta'lim tuzilmasida oldin sodir bo'lgan, masalan, matbaa ixtirosi bilan, keyin ta'lim yanada qulayroq bo'ldi. Keyinchalik yozuv mashinkalari paydo bo'ldi, endi har doim qo'lda yozish shart emas edi, telefonlar va telegraflar masofadan turib bilim va tajriba almashish imkonini berdi. Endi bizda Internet va boshqa zamonaviy, jasur texnologiyalar mavjud bo'lib, ularning ta'sirini inkor etish ham ahmoqdir.

Zamonaviy ta'lim tizimi hozirgi dunyoga mos kelishi kerak. Ta'lim muassasasi bitiruvchisi bu dunyoda hayotga tayyor bo'lishi kerak va dunyo, o'z navbatida, barcha darajadagi texnologiya bilan chambarchas bog'liq. Biroq, texnologiya o'qituvchilarni, jonli muloqotni va ta'lim muhitini butunlay siqib chiqarishidan qo'rqmaslik kerak. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quv jarayoni raqamli vositalardan to'g'ri foydalanish bilan jonli o'zaro ta'sir qilish tajribasiga asoslangan bo'lsa, kombinatsiyalangan yondashuv eng samarali hisoblanadi.

Ta'limga texnologiyani joriy etishning afzalliklari allaqachon isbotlangan. Bu bir necha sohalarda muvaffaqiyat bilan ko'rsatilgan:

1. **Tashkiliy vazifalar.** Ota-onalar har doim taraqqiyot to'g'risida dolzarb ma'lumotlarga ega bo'lishlari uchun o'quvchi haqidagi ma'lumotlarni elektron kundalik orqali uzatish ancha oson va tezroq.
2. **Talabalar uchun qulay jarayonni qurish.** Agar abituriyent yuzma-yuz ma'ruzaga masofadan qo'shilsa, ishdan bo'shatish sezilarli darajada kamayadi. O‘qituvchi bir darsda o‘quvchilarning qobiliyati va axborotni o‘zlashtirish qobiliyatiga qarab mavzular berishi mumkin.
3. **O'quv materiallarining keng doirasiga kirish.** Dunyoning istalgan nuqtasida joylashgan shaxs, agar ular ta'lim platformalarida joylashtirilgan bo'lsa, istalgan universitetning ma'ruzalariga kirishi mumkin. Ilgari bu imkoniyat faqat ushbu universitetlar talabalari uchun mavjud edi.
4. **Xavfsiz raqamli muhitda haqiqiy dunyo ko'nikmalarini mashq qiling.** Masalan, tibbiyot talabalari xuddi samolyot uchuvchilari kabi maxsus raqamli simulyatorlarda mashq qilishlari mumkin.
5. **Ta'limni yaxshilash uchun ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish.** Talabalarni tahlil qilish tizimlari o'qituvchiga zaif va kuchli tomonlarini ajratib ko'rsatish va dasturni sozlash imkonini beradi. Ba'zi hollarda, bunday tizimlar faqat qabul qilingan talabalarning o'qishdan haydash ehtimoli va mumkin bo'lgan muvaffaqiyatini bashorat qilishga qodir.

Raqamlashtirishni eski tizimni to‘liq almashtirish sifatida qabul qilib bo‘lmaydi. Aksincha, bu allaqachon mavjud bo'lganlarga muqobil va qo'llab-quvvatlashdir.

Raqamli tizimga o'tish jarayoni u qadar faol emas. Hamma g'oyalar amalga oshirilmaydi. Raqamlashtirishning o'zgaruvchan muvaffaqiyati to'siqlar bilan bog'liq:

- olis aholi punktlari zarur resurslarga ega emas;
- mahalliy mutaxassislarning malakasi yo'q;
- ixtisoslashtirilgan malaka oshirish kurslari ko'pincha samarasiz bo'ladi;
- professor-o‘qituvchilar tarkibi innovatsiyalarga ishonmaydi;
- bozorda ehtiyojlarni qondiradigan echimlar etarli emas;
- Masofadan o'qiydiganlar topshiriqlarni insofsiz bajarishlari ehtimoli ko'proq.

Global miqyosda tizim raqamli transformatsiya bosqichida, ba'zi ta'lim muassasalarida esa yetarlicha kompyuterlar ham yo'q.

Simulyatorlari va o'quv jihozlari bilan zamonaviy raqamli ta'lim nafaqat bolalarni, balki kattalarni ham o'ziga jalb qiladi. Onlayn kurslar kattalar uchun birinchi tanlovdir. Ushbu formatda bilim olish ancha qulayroq, endi u hatto band bo'lgan odamlar uchun ham mavjud. Tashkilotlar raqamli vositalardan foydalangan holda korporativ treningni amalga oshirishni osonlashtiradi.

Maktab o'quvchilari tez-tez oflayn darslarga qatnashadilar, lekin onlayn repetitorlar va ta'lim platformalaridan foydalanadilar. Bu sohada davlat tomonidan tartibga solish sifatsiz ta'lim xizmatlarini ko'rsatish bilan bog'liq vaziyatlar yuzaga kelmasligi uchun zarur. Tez orada faqat rasmiy reestrda ro‘yxatdan o‘tgan vakillar onlayn ta’lim xizmatlarini ko‘rsatishlari mumkin bo‘ladi.

Har qanday taraqqiyot qo'rqinchli va muqarrar ravishda qarshilikka sabab bo'ladi. Dunyoda ikkita muammo bor:

- aholining katta qismi uchun kompyuterlar yoki boshqa gadjetlar, shuningdek barqaror internetning yetishmasligi;
- buni hech qachon qilmaganlar uchun texnologiyani o'zlashtirishda qiyinchilik. Gadjetlardan foydalanish tajribasiga ega bo‘lmasdan turib, global ta’lim imkoniyatlarini bilgan holda ham natijalarga erishib bo‘lmaydi.

Gadjetni unga qiziqqan har bir kishiga berishning o‘zi yetarli emas, shuningdek, foydalanuvchini undan foydalanish asoslariga o‘rgatish kerak bo‘ladi. Ta'lim jarayoniga raqamli yechimlarni joriy etish embrion darajada bo'lib, o'qitish qoidalari va usullari hali ham shakllantirilmoqda.

Bundan tashqari, barcha raqamli texnikalar ta'lim uchun foydali emasligi aniq. Yo'lda muqarrar ravishda yuzaga keladigan muvaffaqiyatsizliklar haqida o'ylamang. Muvozanatni saqlab qolish, ikkala tizimdan ham eng samarali bo'lgan narsalarni saqlab qolish muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. Kukharchuk P. M. Education management in the European Union. URL: https://yaznanie.ru/a/i23A2S2H (accessed 4 April 2022).
2. Pont B., Nusche D., Moorman H. Improving School Leadership. V. 1: Policy and practice. By Beatriz Pont, Deborah Nusche, Hunter Moorman. URL: https://www.oecd.org/education/school/44374889.pdf (accessed 4 April 2022).
3. Altinay F., Dagli G., Altinay Z. Digital Transformation in School Management and Culture.
4. Petersson F. Understanding digitalization and educational change in school by means of activity theory and the levels of learning concept. URL: https://link.springer.com/artide/10.1007/s10639-020-10239-8 (accessed 4 April 2022).
5. Hargreaves, C., Fullan, M. (2020). Teacher Professional Development in the Digital Age: Challenges and Opportunities. Educational Technology & Society, 23(1), 112-129.
6. Гребеншҳиков Г.Ф. Мунисипалънажа система образованижа и эе информасионн о-предметнажа среда. Таганрог: Лукоморье, 2006. 246 с.